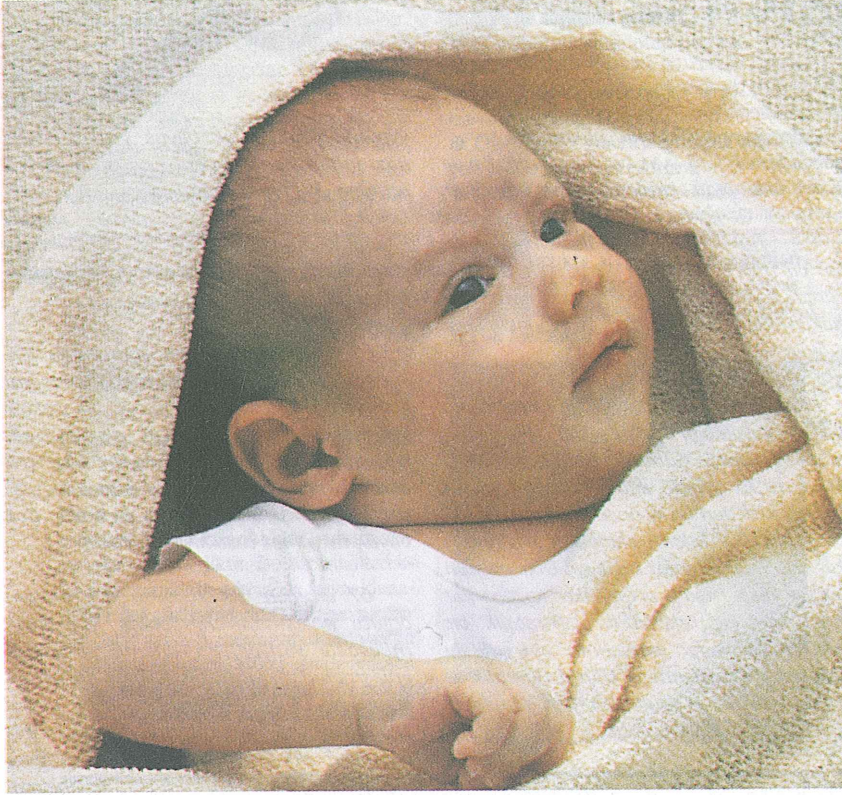

SAĞLIKLI BİR GELECEK İÇİN

Ecz. Betül BİLGETEKİN

(TEB Genel Sekreteri)

Ecz. Mustafa DEMİR (TEB)

Emzirmenin ve anne sütüyle beslenmenin yaygınlaştırılması çabalarını geriletecek olan bebek mamaları, biberonlar ve emzikler hiç bir yerde reklam edilmemelidir.

Hemen hemen her anne mamayla beslemektense bebeğini emzirebilir. Bebekler doğumdan sonra mümkün olan en kısa sürede anne sütü almalıdırlar.

Çocukların sağlıklı beslenmesi ve gelişmesi gerektiği gerçeğinin bilincinde olan birçok ulus, beslenmenin kapsamlı ve uzun döneme yayılan yararları ne olursa olsun, insanların iyi beslenmelerini uluslararası yasalar gereği olarak sağlamaya çalışmaktadırlar. Bu yasalık, Çocuk Hakları Bildirgesi'nin benimsendiği 1924 yılından bu yana uluslararası bildirelerde ve insan hakları belgelerinde çeşitli biçimlerde ifade edilmiştir.

Bu Konudaki Uluslararası Düzenlemeler

1924 yılında Cemiyet-i Akvam (Milletler Cemiyeti) tarafından kabul edilen **Çocuk Hakları Bildirgesi (Cenevre Bildirgesi)** uluslararası çocuk hakları hareketinin başlangıcını oluşturmaktadır. Ayrıca sağlıklı beslenme hakkının uluslararası ölçekte teyidi de ilk kez bu belgede yer almaktadır.

1959 yılında Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'na kabul edilen **Çocuk Hakları Bildirisi**'nin 4. maddesi çocukların sağlıklı biçimde büyüyüp gelişmelerini; yeterli beslenme, barınma, dinlenme, eğlenme ve sağlık hizmetlerinden yararlanma haklarını ilke olarak benimsemektedir.

20 Kasım 1989 tarihinde Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından kabul edilen **Çocuk Haklarına Dair Sözleşme** insan hakları alanında en yaygın biçimde onaylanan sözleşmedir. Bu sözleşme, çocukların yaşamlarının, gelişmelerinin ve korunmalarının güvence altına alınmasını, bütün devletlerin uluslararası yasa çerçevesindeki yükümlülüğü saymaktadır. Sözleşmenin 24.maddesi, Taraf Devletlere, "çocukların mümkün olan en yüksek sağlık standardına" ulaşma haklarını tanıma ve bu hakkın yaşama geçirilmesine yönelik ön-

lemleri alma yükümlülüğü getirmektedir. Sözleşmeye göre Taraf Devletler, temel sağlık bakımı başta olmak üzere, bütün çocuklara tıbbi yardım ve bakım sağlamakla; temel sağlık bakımı çerçevesinde yeterli besin değerine sahip yiyecekler aracılığıyla hastalıklarla ve malnutrisyonla mücadele etmekle; temiz içme suyu ve yeterli sanitasyon olanakları yaratmakla; ve çocuğu anne sütüyle beslemenin üstünlükleri konusunda aileleri bilgilendirmekle yükümlüdürler. (Bu sözleşme, 1997 yılı Eylül ayı ortası itibariyle Somali ve ABD dışında 191 ülke tarafından onaylanmıştır.) Türkiye tarafından Çocuk Haklarına Dair Sözleşme 14 Eylül 1990 tarihinde imzalanmış ve 09.12.1994 tarih 4058 sayılı Kanunla onaylanması uygun bulunan bu sözleşmenin ihtirazi kayıt koymak koşulu ile onaylanmasına 23.12.1994 tarihinde Bakanlar Kurulu'na karar verilmiştir.

Bu sözleşmenin 3. maddesinin birinci fıkrasında "Kamusal yada özel sosyal yardım kuruluşları, mahkemeler veya yasama organları tarafından yapılan ve çocukları ilgilendiren bütün faaliyetlerde, çocuğun yararı temel düşüncedir" denilmektedir. Sözleşmenin 4. maddesinde de Taraf Devletlerin bu sözleşmede tanınan hakların uygulanması amacıyla gereken her türlü yasal, idari ve diğer önlemleri alacağı belirtilmektedir. Ayrıca 24. maddenin (e) fıkrasıyla, bütün toplum kesimlerinin, özellikle ana-babalar ve çocukların, çocuk sağlığı ve beslenmesi, anne sütü ile beslenmenin yararları, toplum ve çevre sağlığı ile kazaların önlenmesi konularında temel bilgileri elde etmeleri ve bu bilgileri kullanmalarına yardımcı olunması amacıyla gerekli önlemleri almak zorunluluğu getirilmiştir.

30.09.1990 tarihinde 71 ülkenin devlet ve hükümet başkanları ilk kez toplanan Çocuklar İçin Dünya Zirvesi'nde bir araya gelerek **Çocukların Yaşatılmaları, Korunmaları ve Geliştirilmesine İlişkin Dünya Bildirgesi**'ni hazırlamış ve bu Bildirge ile Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin en kısa sürede onaylanıp uygulamaya konulması için bütün ülke yönetimlerine çağrıda bulunmuştur. Devlet ve hükümet başkanları düzeyinde tarihin en büyük toplantısında sonuç olarak, günümüzde hayli fazla ve yaygın olan çocuk ölümleri ve beslenme yetersizliklerinin 2000 yılına kadar sona erdirilmesi ve dünyadaki bütün çocukların bedensel ve zihinsel açıdan gelişmelerini güvenceye alacak temel adımların atılması kararlaştırılmıştır. Bu zirvede benimsenen Eylem Planı, Bildirgenin yaşama geçirilmesine yönelik 7 ana ve 20 destekleyici hedef belirlemiştir. Belirlenen bu hedefler arasında; bütün kadınların, doğumdan sonraki yaklaşık 6 hafta boyunca bebeklerini yalnızca kendi sütleriyle besleyebilecek duruma getirilmeleri; bebeklerinin büyümelerinin izlenmesi ve geliştirilmesi çalışmalarının kuramsallaştırılması;

yiyecek üretiminin, hanelerin beslenmelerini güvenceye alacak yeterlilikte artırılması için gerekli bilgilerin ve destek hizmetlerinin sağlanması da yer almaktadır. Ayrıca zirve sonunda benimsenen Çocukların Yaşatılmaları, Korunmaları ve Geliştirilmelerine İlişkin Dünya Bildirgesi'nin uygulanması için Faaliyet Planı da benimsenmiştir.

“Kamusal yada özel sosyal yardım kuruluşları, mahkemeler veya yasama organları tarafından yapılan ve çocukları ilgilendiren bütün faaliyetlerde, çocuğun yararı temel düşüncedir”

Dünya Sağlık Örgütü (WHO) ile Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu (UNICEF) bebeklerin ve küçük çocukların sağlık ve beslenme düzeyinin geliştirilmesi açısından emzirmeyi korumanın ve bu uygulamayı canlandırmanın ne kadar önemli olduğunu yıllardır vurgulamaktadır. Emzirmeyi yaygınlaştırmak ve onu engelleyebilecek sorunları ortadan kaldırmak için gösterilen çabalar, her iki kuruluşun genel beslenme ve anaçocuk sağlığı programlarının bir parçası olmanın yanısıra, temel sağlık hizmetlerinin 2000 yılına kadar herkes için sağlık hedefine ulaşmasında da büyük bir önem taşımaktadır.

1974 yılında toplanan Yirmi-dinci Dünya Sağlık Asamblesi, dünyanın birçok bölgesinde emzirmenin, sosyo-kültürel ve anne sütü muadillerinin satış arttırma yöntemleri gibi diğer etmenlere bağlı olarak, azalma eğiliminde olduğuna dikkat çekerek "üye ülkeleri bebek mamalarıyla ilgili satış arttırma faaliyetlerini gözden geçirmeye, gerekli görüldüğünde reklam yasaları ve yönetmelikleri de dahil olmak üzere, acil önlem almaya" çağırmıştır. Aynı şekilde 1978 yılında yapılan Otuzbirinci Dünya Sağlık Asamb-

lesi'nde bebek ve küçük çocuklardaki beslenme yetersizliğinin önlenmesine öncelik vermek amacıyla emzirmenin desteklenmesi ve yaygınlaştırılması, çalışan annelerin emzirmesini kolaylaştıracak yasal ve toplumsal önlemlerin alınması ve anne sütünün yerine kullanılacak bebek mamalarının uygun olmayan satış arttırma yöntemlerinin düzenlenmesi konuları görüşülmüştür. 1979 yılında Cenevre'de, hükümetler, Birleşmiş Milletler ve diğer hükümetler arası organlar, resmi olmayan kuruluşlar, bebek maması sanayii ve ilgili disiplinlerden uzmanlar adına 150 temsilcinin katılımıyla yapılan toplantıda; emzirmenin teşvik edilmesi ve desteklenmesi; uygun biçimde ve uygun zamanda, yerel yiyecek kaynaklarından yararlanılarak ek gıdalara başlanması (sütten kesme) için teşvik ve destek sağlanması; bebeklerin ve küçük çocukların beslenmesiyle ilgili eğitim, deneyim ve bilginin güçlendirilmesi; bebeklerin ve küçük çocukların sağlık ve beslenmeleri konusunda kadınların sağlık düzeylerinin ve sosyal statülerinin geliştirilmesi; anne sütü muadillerinin uygun bir biçimde pazarlanması konuları tartışılmıştır.

1981 yılında bu tartışmaların sonucu olarak "anne sütünün yerini tutabilecek formüle bebek mamalarının ve diğer ürünlerin pazarlanmasında uluslararası bir yasa" Dünya Sağlık Örgütü Yürütme Kurulu tarafından onaylanarak Otuzdördüncü Dünya Sağlık Asamblesi'ne sunulmuş ve Dünya Sağlık Asamblesi bu yasa'yı Mayıs 1981'de 118 olumlu, 1 karşı ve 3 çekimser oyla kabul etmiştir.

Dünya Sağlık Örgütü'ne üye ülkeler tarafından

-Bütün çocukların ve bütün hamile ve emziren annelerin sağlıklı olmak ve sağlığını korumak için yeterince beslenme hakkına sahip olduğu,

-Emzirmenin bebeklerin sağlıklı büyüme ve gelişmeleri açısından ideal beslenme yolu olarak benzersiz olduğu, hem annenin hem de çocuğun sağlığı açısından eşsiz bir biyolojik ve duygusal temel oluşturduğu, anne sütünün enfeksiyon önleyen özelliklerinin bebekleri hastalıklardan koruduğu ve emzirmeye doğum aralıkları arasında önemli bir ilişki olduğu,

-Annelerin emzirmediği yada kısmen emzirdiği durumlarda bebek mamaları ve bunların hazırlanmasında kullanılan uygun malzemeler için azımsanamayacak bir pazarın oluştuğu, bu ürünlerin tümünün ticari yada ticaret dışı dağıtım sistemleri aracılığıyla ihtiyaç duyanlara gerektiği gibi ulaştırılması ve bunların emzirmenin korunması ve yaygınlaştırılması için gösterilen çabaları engelleyecek biçimde pazarlanıp dağıtılmaması gerektiği,

-Uygun olmayan beslenme alışkanlıklarının, bütün ülkelerde, bebeklerde yetersiz beslenmeye, hastalık ve ölümlere yol açtığını ve anne sütü muadillerinin ve ilgili ürünlerin uygun olmayan biçimde pazarlanmasının, toplum sağlığı açısından önemli sorunlar oluşturacağı,

-Hükümetlerin, emzirmenin korunması, kolaylaştırılması ve teşvik edilmesi için sosyal destek sistemlerini oluşturmaları ve emzirmenin geliştirilmesi için uygun aile ve toplum desteğini sağlayacak ayrıca anneleri emzirmeyi engelleyen etkenlerden koruyacak bir çevre yaratmaları gerektiği

-Yaşamın ilk aylarında bebeklerin çok kolay incindiğini ve anne sütü muadillerinin gereksiz ve hatalı kullanımı da dahil uygun olmayan beslenme alışkanlıklarının içerdiği riskler dikkate alınarak anne sütü muadillerinin pazarlanma yöntemlerinin özel olarak ele alınması gerektiği, hususları dikkate alınarak Dünya Sağlık Örgütü, Uluslararası Çocuklara Yardım Fonu, Hükümet Dışı Kuruluşlar ve bebekler için besin maddeleri üreten firmaların temsilcileri tarafından bu yasa hazırlanmıştır. Hazırlanan bu yasa, bu ürünlerle ilgili pazarlama uygulamalarını kurallara bağlamak için bir takım asgari standartlar getirmektedir. Yasa çerçevesinde, firmaların, sağlık görevlilerinin, hükümetlerin ve başka kesimlerin sorumlulukları belirlenmekte, anne sütü yerine kullanılacak mamaların etiketlenmesiyle ilgili kimi standartlar getirilmektedir.

Ayrıca bu yasa formüle bebek maması dahil anne sütü muadilleri; aynen yada ilavelerle, kısmen yada tamamen anne sütü yerine kullanıl-

masının uygun olduğu söylenerek pazarlanan yada başka biçimde tanıtılan biberonla verilebilecek ek gıdalar dahil diğer süt ürünleri, yiyecek ve içecekler; biberonlar ve emziklerin pazarlanması ve bununla ilgili faaliyetleri kapsamaktadır. Bu yasanın 5. maddesinin birinci fıkrasında bu yasa kapsamında olan, anne sütü muadili ve formüle bebek maması gibi ürünlerin kamuoyuna yönelik reklamlar yada başka yollarla tanıtımının yapılmaması gerektiği belirtilirken 6. maddesinin ikinci fıkrasında da sağlık sisteminin olanaklarından hiçbirinin formüle bebek maması yada bu yasa kapsamı içine giren diğer ürünlerin yaygınlaştırılması amacıyla kullanılmaması gerektiği belirtilmektedir. 6. maddenin beşinci fıkrasında ise "ister mamul madde isterse evde yapılmış olsun formüle bebek mamasının bebeğe nasıl verileceği sağlık görevlileri, yada gerekli olduğunda diğer topluluk görevlileri tarafından ve sadece annelere yada mamayı kullanmak durumunda olan aile fertlerine gösterilmelidir; verilen bilgide hatalı kullanımın yaratacağı felaketler açıkça ortaya konmalıdır." ibaresi yer almaktadır.

Yukarıda adı geçen bir çok uluslararası anlaşmaların altına imza atan bütün ülkeler tarafından emzirmenin desteklenmesi ile ilgili faaliyetleri engelleyecek durumlara (bebek mamalarının reklamı yapılarak

Hükümetler, emzirmenin korunması, kolaylaştırılması ve teşvik edilmesi için sosyal destek sistemlerini oluşturmalı ve emzirmenin geliştirilmesi için uygun aile ve toplum desteğini sağlayacak ayrıca anneleri emzirmeyi engelleyen etkenlerden koruyacak bir çevre yaratmalıdır.

Mamaların market ve bakkallarda bakliyat, pirinç, makarna vb. gibi gıda maddeleri ile aynı raflarda, üstelik reklamının da yapılarak satışının yapılması, ülkemizde çalışan kadınların sayısının giderek artması da göz önüne alındığında, emzirmeden daha kolay olduğu düşünülen -bebekleri mamayla besleme- uygulamasının artmasına neden olmakta, bu durum ise zayıf ve sağlıklı nesillerin gelişmesine önayak olmaktadır.

pazarlanması) karşı önlem alınması ve yeni doğan bebeklerin doğumlarından sonraki ilk 6 ay içerisinde su dahil anne sütünden başka hiçbir şeyle beslenmemeleri gerektiği konusundaki bilgilerin yaygınlaştırılması gerekmektedir.

Ancak 16.11.1997 tarihinde Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren Türk Gıda Kodeksi, mamaların marketlerde, bakkallarda satışına izin vererek tam da yukarıda belirtilen “emzirmenin desteklenmesi ile ilgili faaliyetleri engelleyen” bir durum ortaya çıkarmaktadır.

28.06.1995 tarih ve 22327 Sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan 560 sayılı Kanun Hükmünde Kararname’nin III. Bölümü’nün 7. Maddesinde “Gıda maddelerinin asgari hijyen ve kalite kriterleri, katkı maddeleri, bulaşanlar, numune alma, ambalajlama, etiketleme, nakliye, depolama esasları ve analiz metodlarını ihtiva eden Türk Gıda Kodeksi, Tarım ve Köyişleri Bakanlığı ile Sağlık Bakanlığı’na müştereken hazırlanarak yayımlanır ve Tarım ve Köyişleri Bakanlığı’na denetlenir” denilmesine rağmen 16.11.1997 tarih

ve 23172 Sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren “Türk Gıda Kodeksi Yönetmeliği” sadece Tarım ve Köyişleri Bakanlığı tarafından hazırlanmış ve yayımlanmıştır.

Bu yönetmelik henüz hazırlanma aşamasında iken Birliğimizce Başbakan, Sağlık Bakanı, Tarım ve Köyişleri Bakanı’na 27.10.1997 tarihinde yazı yazılarak Cumhuriyet tarihi boyunca eczanelerden halka sunulan vitamin ve çocuk mamalarının bakkallarda ve marketlerde satılır hale getirilmesinin halk sağlığı ve eczacılık mesleği açısından kabul edilemez olduğunu, vitamin ve çocuk mamaları hakkındaki düzenlemelerin Sağlık Bakanlığı’na yapılmasını talep ettiğimizi belirtmiş, aynı tarihte bölge eczacı odalarına da bir yazı yazarak odalarımızın ve meslektaşlarımızın konuyla ilgili tepkilerini bir yazı ile Başbakan ve ilgili bakanlıklara iletmelerini istemiştik. Ancak gerek Birliğimiz gerekse bölge eczacı odalarımız ve meslektaşlarımızın gösterdiği tepkilere rağmen, 35. maddesi ile (gıda maddelerini satan işyerlerinin tescil ve denetlenmesi ile ilgili) ve diğer maddeler ile, Tarım ve Köyişleri Bakanlığı’na verilen tescil ve denetim ile ilgili yetki nedeniyle özellikle bebek mamalarıyla ilgili olarak eczaneler dışındaki bazı işyerlerinde (marketler, bakkallar) satış

için yetki verdiği “Türk Gıda Kodeksi Yönetmeliği” 16.11.1997 tarih ve 23172 Sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

Ancak, sağlıklı bir beslenmeye giden yolda atılması gereken ilk adımın mamaların değil anne sütüyle emzirmenin korunması, desteklenmesi ve yaygınlaştırılması olduğunu; mamaların reklamı da yapılarak satışının bebeklerin sağlıklı beslenmesi ve sağlıklı nesillerin gelişmesi çabalarına engel olacağını, buna yol açacak kararların o ülkenin kendi yönetenleri tarafından uygulamaya konulmasının ülkenin sağlıklı bir geleceğe sahip olmasına neden olacağını düşünen ve Dünya Sağlık Asamblesi tarafından 1981 yılında benimsenen **Bebek Mamalarının Pazarlanması ile ilgili Uluslararası Yasa**’da belirtilen bebek mamalarının pazarlanmasının anne sütüyle emzirme uygulamasını geriletemeyecek bir düzene bağlanması gerektiği görüşüne inanan Birliğimiz 15.01.1998 tarihinde “Türk Gıda Kodeksi Yönetmeliği” nin iptali ve yürütmenin durdurulması talebiyle Danıştay’da dava açmıştır.

Mamaların market ve bakkallarda bakliyat, pirinç, makarna vb. gibi gıda maddeleri ile aynı raflarda, üstelik reklamının da yapılarak satışının

Bir anne çocuğunu emzirmeden, biberona kolayca geçebilir. Ama biberondan emzirmeye geçmek zor bir olaydır. Bir bebek yalnızca birkaç gün bile biberonla beslense, biberonun emziğine alışır, artık hep bunu ister ve annesinin memesine bir daha kolay kolay yeniden alışamaz. Bu arada, bebek mama ile beslenirken annenin sütü de azalır.

yapılması, ülkemizde çalışan kadınların sayısının giderek artması da göz önüne alındığında, emzirmeden daha kolay olduğu düşünülen -bebekleri mamayla besleme- uygulamasının artmasına neden olmakta, bu durum ise zayıf ve sağlıksız nesillerin gelişmesine önayak olmaktadır. Aileler kentlere yerleştikçe, kadınlar giderek çalışma hayatına atıldıkça ve nihayet daha çok kadın bebek maması reklamlarının etkisinde kaldıkça, biberonla besleme annelerce modern bir yöntem sanılmakta, buna karşılık emzirme eski, modası geçmiş ve zahmetli bir iş olarak görülmektedir. Bebeği emzirmenin bazı güçlükleri olabilir ancak mama-

ların satın alınması, hazırlanması, taşınması, soğutulması, sonra tekrar ısıtılması bundan daha kolay bir iş değildir. Bir anne çocuğunu emzirmeden, biberona kolayca geçebilir. Ama biberondan emzirmeye geçmek zor bir olaydır. Bir bebek yalnızca birkaç gün bile biberonla beslense, biberonun emziğine alışır, artık hep bunu ister ve annesinin memesine bir daha kolay kolay yeniden alışamaz. Bu arada, bebek mama ile beslenirken annenin sütü de azalır.

Geçmişte sanayileşmiş ülkelerde bebeklerin beslenmesinde anne sütü aleyhinde bir gelişme görülmüşken, bugün bu durum değişmekte, anneler bebeklerini emzirmeyi yeğlemektedirler. Ülkemizde ise Türk Gıda Kodeksi Yönetmeliği'nin market ve bakkallara verdiği yetkiyle mamaların tezgahlarda, satışı arttırmak için reklamları yapılarak, özellikle anneleri cezbedici bir şekilde satışa sunulması bebeklerin beslenmesinde mamayı ön plana çıkaracak böylece bebeklerin anne sütü ile beslenmesini engelleyecektir. Anneler bebeklerini bu şekilde biberonla beslemeyi tercih ederlerse daha çok risk taşıyan bu durum milyonlarca bebeğin ölümüne yol açacaktır.

Ancak bebekleri anne sütüyle besleme alışkanlığının devam ettirilmesi ve yaygınlaştırılması durumunda tüm dünyada her yıl yaklaşık

1,5 milyon bebeğin yaşamı kurtarılabilir. Steril olmayan biberonlardan, maddi olanaksızlıklar nedeniyle yeterince mama alınmaması nedeniyle aşırı sulandırılmış süt tozuyla veya mamalarla beslenen bebeklerin hastalıklara yakalanma ve ölüm olasılıkları anne sütüyle beslenen bebeklere göre daha yüksektir. Yalnızca anne sütüyle emzirilen bebeklere göre, ticari mamalarla beslenen bebeklerde, hastane tedavisi gerektiren bakteriyel enfeksiyon riski 10, menenjit riski 4, orta kulak iltihabı ve gastroenterit riskleri ise 3-4 kat daha fazladır. Bebek ölüm oranlarının yüksek olduğu ülkelerde, mamayla beslenen bir bebeğin, yalnızca anne sütüyle beslenen bir bebeğe göre ishalden ölme riski 14, zatürreden ölme riski ise 4 kat daha yüksektir. Bunun yanı sıra sanayileşmiş ülkelerde yaşam boyu süren kronik hastalıklara bakıldığında, ticari mamalarla beslenenlerde astım, allerji, ekzema, şeker ve ülserli kolit gibi sorunlar daha fazla görülmektedir. Çocuk lenfomalarının görülme riski ise 5 ile 8 kat artmaktadır. Anne sütüyle emzirilen çocuklar zihinsel yetenek testlerinde daha yüksek sonuçlar almakta ve bu çocukların derslerinde daha başarılı olduğu görülmektedir. Beslenmecilere göre bu durum anne sütünde bulunan ve geliştirici özellik taşıyan uzun zincirli yağ asitlerinden kaynaklanmaktadır. Kısaca söylemek gerekirse istatistiklere göre mamalarla beslenen çocuklar daha fazla hastalanmaktadırlar.

Çocukların yaşamlarının kurtarılmasına ve sağlıklarına yaptığı katkıların yanısıra anne sütü ile besleme, hem ana-babalar hem de sağlık hizmetleri açısından tasarruf sağlayıcı bir işleve de sahiptir. Özellikle bazı mamaların ithal edileceği düşünülecek olursa ülke ekonomisinde önemli bir yere sahip olan döviz kaynakları başka ülkelere aktarılmış olacaktır. Ayrıca zaten sağlığa ayrılan kısıtlı bütçe bir de yapay beslenmenin sonucu olarak ortaya çıkacak hastalıkların tedavisine harcanacaktır.

İnsanın gelişmesi, doğumu izleyen ilk 18 aylık dönemde özellikle hızlı olduğundan, gebe ve emziren annelerle küçük çocukların beslenme durumu, çocuğun daha sonraki fiziksel, zihinsel ve sosyal gelişimi açısından çok büyük önem taşımaktadır. Bir bütün olarak toplumun gelişmesinin, yaşamlarının bu son derece kritik dönemindeki annelerle çocukların beslenme düzeylerine bağlı olduğu söylenebilir.

Bütün bunlar gözönüne alındığında

-Hemen hemen her anne mamayla beslemektense bebeğini emzirebilir. Bebekler doğumdan sonra mümkün olan en kısa sürede anne sütü almalıdırlar.

mamaların çok fazla sulandırılarak çocuklara verilmesi yoluna gidilebilir. Bu durum bebeğin gereksinim duyduğu besinleri tam olarak alamamasına ve malnutrisyona neden olabilir.

-Bebek dört ile altı ayını doldururken başka yiyeceklere de gereksinim duyar. Bu durumda anne sütünü vermeye bebek bir yaşını doldurduktan sonra da devam edilmeli ancak bu süre içerisinde bebeğe katı yiyecekler de verilmelidir. Katı yiyeceklerin vaktinden önce verilmesi enfeksiyon riskini artırır; geç verilmesi ise, beslenme yetersizliklerine yol açar.

-HIV enfeksiyonlu anneler söz konusu olduğunda, emzirmenin malnutrisyonu, hastalıkları ve ölümü engelleyen büyük değeri ile %14 olan

ni emzirmek istemeyenler için uygun bir alternatif olabilir. Ancak açıklanan sebeplerden dolayı bunun en iyi tercih olmadığı kadınlara anlatılmalıdır.

Sonuç olarak;

1990'lı yıllarda çocukların yaşatılmaları, korunmaları ve geliştirilmelerine ilişkin Dünya Bildirgesi'nin Uygulanması İçin Faaliyet Planı'nın "Gıda ve Beslenme" başlıklı bölümünde belirtildiği gibi; hamilelik ve emzirme dönemlerinde yeterli yiyeceğin sağlanması; sık besleme dahil ek besin uygulamalarının ve anne sütüyle emzirme alışkanlıklarının yaygınlaştırılması, savunulması ve desteklenmesi; çocuğun büyüme sürecinin uygun yöntemlerle izlenmesi ve beslenme koşullarının denetlenmesi, küçük çocuk ve hamile anne açısından en önemli gereksinimlerdir. Yeterli beslenme, çocuğun büyümesi için olduğu kadar, genel yetişkin nüfus açısından da apaçık öncelik taşıyan insani bir konudur. Bu gereksinimin karşılanması ise, istihdam ve gelir yaratıcı olanaklar, gıda maddeleri üretimini ve dağıtımını geliştirmek üzere bilgi ve destekleyici hizmetlerin yaygınlaştırılmasını öngörür.

Yalnızca ve tek başına anne sütü ilk dört ile altı ayda bebeğe verilebilecek en iyi yiyecek ve içecektir. Anne sütü bebeğin tüm gereksinimini sağlar ve onu yaygın enfeksiyonlara karşı bağışıklar. Anne sütüyle beslenen bebekler, yalnızca bağışıklamaya daha iyi yanıt vermekle kalmazlar, anne sütü, sindirim ve solunum yollarını kaplayan mukozal zarlarını koruduğundan, ishale ve üst solunum yolu enfeksiyonlarına karşı da belirli bir koruma sağlamış olur. Çocukların hastalıklardan bu şekilde korunabilecekleri yolundaki bilginin yaygınlaştırılması doğum oranlarının düşürülmesine de katkı sağlayacaktır. Çünkü annenin çocuğunu emzirmesi onun bu dönemde hamile kalmamasını sağlayacak en etkili yollardan birisidir.

-Anne sütünün ısısı her zaman uygun düzeydedir. Karıştırma, sterilizasyon yada başka bir donanım gerektirmez. Suyun bulunabilirliği ve kalitesi ne olursa olsun anne sütü her zaman taze ve sağlıklıdır.

-Biberonla besleme hastalıklara ve ölümlere yol açabilir. Mamaya karıştırılan suyun ve biberonun temiz olmaması, mamayla bebeklerin ölmesine neden olan başlıca etmendir. Bebeğin biberona alışması ve anne sütüyle beslenememesi söz konusu olduğunda, özellikle yoksul ailelerin bütçesi çocuğa yetecek mamayı satın almaya yeterli olmadığından, bu

çocuklara enfeksiyon geçme riski birbiriyle karşılaştırılıp öyle karar verilmelidir. Ancak unutulmamalıdır ki, özellikle su ve sanitasyonun yetersiz olduğu yoksul topluluklarda, çocukların mamalarla beslenmesinden kaynaklanan ishal ve solunum yolu enfeksiyonu ölümleri riski, bundan çok daha büyüktür.

-Burada, annelere bebeklerini kendileri emzirsınler diye bir dayatmada bulunulmamaktadır. Kadınlar yeterince ticari mama alabilecek, su bulabilecek, şişeleri ve emzikleri sterilize edebilecek olanaklara sahip iseler, o zaman ticari mamalar bebekleri

Ancak, mamaların market ve bakkallarda satılmasıyla değil, sadece eczanelerde eğitimli sağlık personeli (eczacı) tarafından satılmasıyla bahsedilen bilgi ve destekleyici hizmetler yaygınlaştırılabilir. Çünkü market ve bakkallarda mama seçimi, mamanın kullanımı ve emzirme konusunda veya bebeklerin beslenmesi konusunda anneleri bilgilendirecek, onlara danışmanlık yapabilecek herhangi bir personel bulunmamaktadır. Oysa eczanelerde bu konuyla ilgili olarak anneye danışmanlık hizmeti verecek bir eczacı her zaman için vardır. Anneler market veya bakkallardan bebekleri için mama alırken, bebeklerinin sağlığıyla çok yakından ilgili olan ve dikkatli kullanılması gereken bir ürün olarak değil diğer herhangi bir ürün gibi ala-

Eczacılar tarafından eczanelerde her zaman için annelere emzirme ve bebek sağlığı konusunda bilgi verilebilir ve onlara bebeklerinin sağlığı için atmaları gereken doğru adımlar anlatılabilir.

caklardır. Anne, reklamı daha çok yapılan ya da daha albenili olan ama belki de bebeği için hiç de uygun olmayan bir mamayı seçebilecektir. Bu durum annenin doğru mama seçimi yapmasını zorlaştıracaktır.

Emzirmenin korunması, özendirilmesi konusunda sağlık hizmetlerinin oynadığı rol çok büyüktür. Özellikle doğum sonrası dönem, annenin sağlık personeliyle çok yakın ilişki içinde olduğu ve bebeğini emzirme ile ilgili kararı verdiği bir dönem olması nedeniyle çok önemlidir. Bu dönemde annenin sağlık personeli tarafından doğru bilgilendirilmesi, emzirmeye teşvik edilmesi ve zamanından önce mamaya yönelmemesi konusunda uyarılması gerekmektedir. Daima hastanın çıkarının ön planda tutulduğu, halkın kolay ve çabuk ulaşabildiği yaygın sağlık hizmeti sunum merkezleri olan eczanelerde eczacılar tarafından her zaman için annelere emzirme ve bebek sağlığı konusunda bilgi verilebilir ve onlara bebeklerinin sağlığı için atmaları gereken doğru adımlar

Eczacılar, anneler ve çocukların yararı açısından eczanelerinde bulunan mamaları gözden geçirip raflarını mamaların reklamına yol açmayacak biçimde düzenlemeli, mamalar konusunda ticari bir rekabete değil hizmet sunumu açısından bir rekabete girmelidirler.

anlatılabilir. Halkla içiçe olmasının getirdiği avantajları ve mesleki bilgi ve becerisini de kullanarak eczacılar, hem yeni doğum yapmış annelere hem de anne adaylarına ve toplumun diğer kesimlerine, anne sütünün önemi ve çocuk sağlığı açısından faydaları konusunda bilgiler verebilirler.

Eczacılar diğer sağlık personeli ile birlikte toplumda emzirmeye ilişkin olumlu bir tutum geliştirmek amacıyla topluma önderlik edebilecek kesimleri harekete geçirip işbirliğine girebilir ve "emzirme kültürü" nün korunması veya yeniden kurulmasına öncülük edebilir. Eczanelere gelen annelerin ve anne adaylarının hem bireysel hem de sosyal çevreleriyle ilgili bilgiler dikkate alınarak, eczacılar tarafından bütün annelere ve/veya anne adaylarına emzirmenin sağlık ve beslenme açısından taşıdığı yararlar ve emzir-

Mamaların yeri, reklamı yapılarak satışını arttırmak amacıyla market ve bakkallarda diğer herhangi bir besin maddesiyle aynı tezgahta olmamalıdır. Mamalar için bir yer varsa bu yer ancak eczane tezgahının arkası olabilir.

menin başarılı bir biçimde başlatılması ve sürdürülmesini sağlayacak bilgiler verilmelidir.

Bu nedenle, emzirmenin ve anne sütüyle beslenmenin yaygınlaştırılması çabalarını geriletecek olan bebek mamaları, biberonlar ve emzikler hiç bir yerde reklam edilmemelidir. Sağlık kuruluşlarında, marketlerde yada topluma açık diğer yerlerde personel tarafından yada bebek maması üreticisi firma personelleri veya mümessilleri tarafından annelere bu mamalara ilişkin numune ve eşantyonlar dağıtılmamalı ve bu ürünler yaygınlaştırılmamalıdır.

Mamaların yeri, reklamı yapılarak satışını arttırmak amacıyla market ve bakkallarda diğer herhangi bir besin maddesiyle aynı tezgahta olmamalıdır. Mamalar için bir yer varsa bu yer ancak eczane tezgahının arkası olabilir. Ancak bu şekilde anneler, eczacılar tarafından bebeklerinin sağlıklı beslenmesi ve büyümesi için yeterli bir şekilde bilgilendirilebilir. Eczaneye bebeği için mama almaya gelen bir anneye bu konuda bilgili birer sağlık personeli olan eczacılar tarafından anne sütünün yararları ve bebeğinin gelişimine ve sağlığına katkıları anlatılarak zorunlu olmadıkça bebeğini mamayla beslememesi gerektiği anlatılabilir.

Unutulmamalıdır ki

Kadınlar bebeklerini mamayla beslemeyi tercih etmekte özgürdüler ancak bu durumun bebeklerinin sağlığı ve geleceği için ne anlama geldiği konusunda aydınlatılmalıdır.

Sağlıklı bir insanın ilaca gereksinim duymayacağı gibi anne sütüyle beslenen sağlıklı bir bebek de doğumundan sonraki ilk 6 ay süresince mamaya gereksinim duymayacaktır.

Bütün bunları gözönüne alarak toplumun geleceğini doğrudan etkileyecek olan, bebek mamalarının market ve bakkallarda reklamının yapılarak satılmasına karşı, toplum sağlığının korunması ve geliştirilmesini hedefleyen bütün eczacıları bu konuda duyarlı olmaya ve geleceğimize sahip çıkmaya çağırıyoruz.

Kaynaklar

- Anne Sütü Muadillerinin Pazarlanmasıyla İlgili Uluslararası Yasa, Cenevre 1981 (International Code of Marketing of Breast-milk Substitutes, 1981)
- Çocuk Haklarına Dair Sözleşme, 1989
- Çocukların Yaşatılmaları, Korunmaları ve Geliştirilmelerine İlişkin Dünya Bildirgesi, 1990
- Dünya Çocuklarının Durumu 1991 / UNICEF Yayınları
- Ulusların Gelişmesi 1997 / UNICEF Yayınları
- Dünya Çocuklarının Durumu 1998 / UNICEF Yayınları
- Emzirmenin Korunması, Özendirilmesi ve Desteklenmesi, Doğum Hizmetlerinin Özel Rolü / WHO - UNICEF Ortak Raporu. □